

Tomasz Gabrusewicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
e-mail: tomasz.gabrusewicz@ue.poznan.pl

**ROZWÓJ EKONOMII SPOŁECZNEJ
A PROCES KSZTAŁCENIA
WSPÓŁCZESNEGO KSIĘGOWEGO**

**DEVELOPMENT OF SOCIAL ECONOMY
VS. PROCESS OF CONTEMPORARY
ACCOUNTANT TRAINING**

DOI: 10.15611/pn.2017.478.17

JEL Classification: M41

Streszczenie: Ekonomia społeczna, teoria zrównoważonego wzrostu gospodarczego, rachunkowość – z pozoru odrębne tematy, po głębszym zastanowieniu w kontekście poruszanego problemu mogą wskazać – nie zawsze bezpośrednio – drogę, jaką powinni podążać ludzie mający wpływ na kształtowanie przyszłych pokoleń ekonomistów. Artykuł ma charakter dyskusyjny. W zamyśle autora ma składać się z trzech, odrębnych części prezentujących zagadnienia ekonomii społecznej, zrównoważonego rozwoju i procesu kształcenia. Celem artykułu, jest wzbudzenie w gronie czytelników chęci podjęcia próby połączenia założeń ekonomii społecznej i wyciągnięcia wniosków, jakie mogłyby wspomóc uczelnie wyższe, na których odbywa się kształcenie w obszarze rachunkowości w konstruowaniu profilu absolwenta – współczesnego księgowego o szerokich perspektywach, który swoją wiedzą będzie wspierał zarządy w realizacji strategii rozwoju. Autor nie analizuje przewodników po przedmiotach, programów czy zawartości merytorycznych poszczególnych przedmiotów. W tej chwili potrzebujemy spójnej strategii w obszarze kształcenia rachunkowego.

Słowa kluczowe: ekonomia, rachunkowość, kształcenie, CSR, zrównoważony rozwój.

Summary: The presented issues are exquisitely important in the contemporary world of economics. In the last years economists have concentrated their attention on “the only correct” countable, tough both macro as well as microeconomic models. However, a voice emphasizing the fact more and more often reaches a conclusion, that special nature rational (model) of the economic order relies exactly on it, that knowledge, from which we are forced to draw, he won’t let present himself in the concentrated form (the only correct), but only dispersed, incomplete and often one another contradictory in minds of individual individuals. Above summary, is aimed at pointing, that today not-noticing economist of methods of the evaluation forecast (goodwill), of estimates, of speculation they are standing on stock exchange markets so to speak “with disabled” on the labour market. Economist – accountant should become not only the craftsman within the scope of the system of accounting, but also a macroeconomist and a sociologist of business – or else without it he/she will not understand that with his/her help perhaps to shape the future of the company, employees and owners and one’s in short and long term.

Keywords: economics, accounting, education, CSR, sustainable development.

Rolą szkolnictwa wyższego jest poruszać umysły.

Martin Luter King

1. Wstęp

Globalizacja to proces mający miejsce od wielu lat w Polsce i poza jej granicami. Dzięki niej może dokonywać się swobodny przepływ informacji, pracowników, kapitałów między podmiotami z różnych państw. Uczestnictwo polskiego kapitału (intelektualnego i finansowego) na wielu rynkach, nasz długi już staż w gronie państw Unii Europejskiej wiążą się z nieustanną koniecznością dostosowywania prawa krajowego do regulacji międzynarodowych. Na przestrzeni lat polski system rachunkowości wiele razy zmieniał formę organizacyjno-prawną; przyczyniły się do tego m.in. zmiany ustrojowe w kierunku gospodarki rynkowej czy podejście do zarządzania przedsiębiorstwami. Konieczne było wypracowanie i dostosowanie polskiego ustawodawstwa do Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR), później do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) oraz do dyrektyw unijnych dotyczących rachunkowości.

Ekonomia społeczna, teoria zrównoważonego wzrostu gospodarczego, rachunkowość – z pozoru odrębne tematy, po głębszym zastanowieniu w kontekście poruszanego problemu mogą wskazać – nie zawsze bezpośrednio – drogę, jaką powinni podążać ludzie mający wpływ na kształtowanie przyszłych pokoleń ekonomistów.

Tekst ten z zasady spójny nie jest. W zamyśle autora ma składać się z trzech odrębnych części prezentujących tytułowe zagadnienia. Celem artykułu jest wzbudzenie w gronie czytelników chęci podjęcia próby połączenia założeń ekonomii społecznej i wyciągnięcia wniosków w postaci rekomendacji działań, jakie mogłyby wspomóc uczelnie wyższe, na których odbywa się kształcenie w obszarze rachunkowości, w konstruowaniu profilu absolwenta – współczesnego księgowego o szerokich perspektywach, który swoją wiedzę będzie wspierał zarządy w realizacji strategii rozwoju.

2. Ekonomia społeczna i związane z nią oczekiwania

Ekonomia społeczna (gospodarka społeczna) obok celów związanych z osiągnięciem zysków stawia również inne, związane z szeroko rozumianym rozwojem społecznym. Wśród nich często znajdują się te dotyczące rozwoju wspólnoty lokalnej, ekologii, rozwoju osobistego. Choć obejmuje wszystkie aspekty działalności ekonomiczno-społecznej, jej szczególnym zainteresowaniem cieszą się m.in. przeciwdziałanie bezrobociu, zwiększanie integracji społecznej, rozwój edukacji. Ważną zasadą działania ekonomii społecznej jest zwiększenie demokratycznego zarządzania w ramach poszczególnych przedsiębiorstw, a także zwiększanie odpowiedzialności przedsiębiorców za pracowników, ich rodziny, otoczenie biznesowe, w tym społeczność lo-

kalną, i otoczenie przyrodnicze. Podmiotami gospodarki społecznej są zarówno przedsiębiorstwa rynkowe zajmujące się np. skomercjalizowanymi usługami publicznymi, jak i podmioty spółdzielcze (spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, banki spółdzielcze itp.), a także organizacje pozarządowe, w tym również organizacje pożytku publicznego.

Do określenia priorytetów polityki rozwojowej państwa i pomocy finansowej UE w Polsce w latach 2007-2013 dominujące znaczenie miały dwa dokumenty strategiczne: Narodowy Plan Rozwoju (NPR) [<http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/Wiadomosci/Narodowy+Plan+Rozwoju>] i Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) [<http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/informator/npr2/npr/nsro.pdf>]. Miały one duże znaczenie z punktu widzenia rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, gdyż pomogły uwzględnić jej rozwój w polityce państwa i realizacji programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy unijnych. W propozycji NPR znajduje się program „Społeczeństwo obywatelskie”, skierowany w dużej mierze do organizacji pozarządowych i obejmujący również zadania z zakresu ekonomii społecznej. Aktualnie mamy w realizacji NSRO 2014-2020 [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_pl.pdf] oraz przyjęty w 2017 r. przez aktualny rząd Plan na rzecz odpowiedzialnego rozwoju [https://www.mr.gov.pl/media/14840/Plan_na_rzecz_Odpowiedzialnego_Rozwoju_prezentacja.pdf].

Można sformułować kilka podstawowych wyzwań i zagrożeń dla trzeciego sektora, związanych z rozwojem ekonomii społecznej [Gabrusewicz 2007, s. 99-108]. Należy o nich pamiętać przy przygotowywaniu Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, a także przy podejmowaniu innych działań odnoszących się do gospodarki społecznej.

Po pierwsze, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa realizujące cele ekonomii społecznej w Polsce są w porównaniu z innymi krajami europejskimi (np. skandynawskimi czy Beneluksu) nieliczne i słabe pod względem finansowym i kadrowym. Z tego punktu widzenia zagrożeniem jest możliwość instrumentalnego traktowania przez administrację publiczną i polityków, a także silnie zorganizowane interesy gospodarcze. Wobec tego wyzwaniem dla NSRO jest wzmocnienie potencjału i niezależności instytucji pozarządowych w Polsce.

Po drugie, niezadowalający jest poziom współpracy administracji publicznej z trzecim sektorem. Wyrazem tego jest m.in. słabość realizacji zadań publicznych z udziałem podmiotów ekonomii społecznej. Pociąga to za sobą zagrożenie instrumentalnym traktowaniem partnerów społecznych przez administrację, a także możliwość rozwoju nieetycznego współdziałania między oboma sektorami. Dlatego wyzwaniem dla twórców obu wspomnianych dokumentów strategicznych jest poprawa intensywności i jakości tej współpracy, przy zachowaniu przejrzystości i zasad etycznych.

Po trzecie, ekonomia społeczna w Polsce, jako stosunkowo młody i słabo rozwinięty nurt polskiej gospodarki, jest zagrożona utratą właściwych proporcji między

kategorią zysku i misją społeczną, a więc nadmierną komercjalizacją tego sektora. W szczególności czynnikami negatywnie wpływającym na to zjawisko mogą być: niedobór środków finansowych dla podmiotów realizujących cele ekonomii społecznej oraz przenoszenie do nich metod zarządzania z przedsiębiorstw stricte komercyjnych. Z punktu widzenia NSRO wyzwaniem jest więc prostota i jawność systemu zarządzania funduszami publicznymi oraz takie sposoby oceny projektów, które będą uwzględniały nie tylko wydajność funduszy, ale również specyfikę celów społecznych, rozwój współdziałania między różnymi instytucjami i budowanie społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym i regionalnym.

We współczesnej ekonomii dużo miejsca poświęca się zarówno problemom rozwoju, jak i metodom/modelom, za pomocą których rozwój można rozpocząć, a co ważniejsze – trwale utrzymać. Jedną z wiodących koncepcji w tym zakresie jest teoria zrównoważonego rozwoju gospodarczego.

3. Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw i jego kontekst rachunkowy

Zrównoważony rozwój to proces obejmujący przemiany społeczne i gospodarcze, w którym w celu równoważenia szans w dostępie do środowiska poszczególnych społeczeństw i ich obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń, następuje integrowanie działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych [Kamela-Sowińska (red.) 2005, s. 260]. Pojęcie zrównoważonego rozwoju zdefiniowane w tzw. Brundt's Report (1987) – raporcie Komisji ONZ do Spraw Środowiska i Rozwoju: „Rozwój zrównoważony to taki, który pozwala na zaspokajanie potrzeb obecnych pokoleń, bez naruszania możliwości zaspokajania potrzeb przez przyszłe pokolenia” [Kamela-Sowińska (red.) 2005, s. 260].

Nauki ekonomiczne do niedawna zajmowały się wyłącznie dobrami ekonomicznymi. Współcześnie coraz bardziej uświadamiana jest potrzeba dóbr ekologicznych. Zmiana zainteresowania opiera się na trzech przesłankach: 1) do normalnego życia i bytowania człowieka potrzebne jest czyste środowisko przyrodnicze z takimi zasobami, jak woda, powietrze i krajobraz; z czasem, zwłaszcza z postępującą degradacją środowiska, zasoby te są uszczuplane i zyskują coraz większą wartość; 2) dobra ekologiczne są dobrami wspólnymi, dlatego należy określić zasady i formy korzystania z nich; 3) ochrona środowiska przyrodniczego może stanowić bariery rozwoju gospodarczego, stąd znaczenie dóbr ekologicznych dla nauk ekonomicznych [Adamczyk, Nitkiewicz 2007; Żylicz 2004, s. 28].

Dyskusja na temat zagadnień ekologicznych w ekonomii trwa. Ekologia określa pole i granice działania ekonomii. Najważniejsze wydaje się dostrzeżenie przez nauki ekonomiczne kwestii środowiskowych [Adamczyk, Nitkiewicz 2007; Żylicz 2004, s. 28]. Choć ważne są również kwestie teoretyczne, można stwierdzić, że dostrzeżony przez wielu badaczy cel długookresowy wspólny dla ekonomii i ekologii

– zachowanie środowiska przyrodniczego, powinien być uwzględniany w realizacji bieżących celów gospodarczych. Ścisły związek ekonomii z ekologią jest logiczny, ponieważ w wielu przypadkach środki ochrony środowiska długookresowo służą ekonomii. Ochrona środowiska służy w znacznym stopniu zabezpieczeniu skończonych, niezastępowanych i nieodwracalnych zasobów, jak woda, powietrze, przyszłe możliwości produkcyjne. Wyłania się długookresowa harmonia celów między ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym. Ekonomiści opierają rozważania dotyczące interpretacji problemu długookresowej trwałości wzrostu gospodarczego na analizie czterech teorii rozwoju¹:

- neoklasycznej teorii wzrostu i odpowiadającej jej liberalnej polityce wzrostu i rozwoju gospodarczego – wzrost odbywa się równomiernie i wyznacza go stopa zwrotu ludności powiększona o stopę wzrostu oszczędności, postępu technicznego, a system rynkowy powoduje, że nie pojawiają się bariery wzrostu;
- nowej teorii wzrostu (teoria wzrostu endogenicznego) związanej z wykorzystaniem wiedzy, postępu technicznego i kapitału (przepływ kapitału);
- teorii *sustainable development* zakładającej osiągnięcie pożądanego celu społecznego, czyli wzrostu dochodu *per capita*, poprawa stanu zdrowotnego, dostęp do zasobów środowiska i podniesienie poziomu wykształcenia;
- teorii realnego cyklu koniunkturalnego związanej z wahaniami wzrostu gospodarczego; występuje jako zjawisko trwałe, spowodowane szokiem technologicznym.

Idea zrównoważonego rozwoju jest też koncepcją etyczno-filozoficzną proponującą nowe zdefiniowanie relacji człowiek–środowisko z klasycznie antropocentrycznej na umiarkowaną w duchu wartości sprawiedliwości społecznej². Eskalacja ingerencji człowieka w środowisko naturalne prowadzi nieuchronnie do zachwiania równowagi społecznej. Wiąże się to przede wszystkim ze zróżnicowaniem geograficznym środowiska przyrodniczego. Pozwala także na zrozumienie społecznych aspektów rozwoju gospodarczego oraz nierozzerwalnego ich powiązania z aspektami

¹ Przegląd tych teorii dokonany przez B. Fiedora [1998] wskazuje, że jedynie koncepcja *sustainable development* podejmuje zrównoważony rozwój jako warunek trwałości wzrostu. Koncepcja zrównoważonego rozwoju nie oznacza żądania ograniczania wzrostu gospodarczego, lecz zorientowania go na poprawę jakości życia, zamiast na ilościową ekspansję produkcji przemysłowej.

² W teorii rachunkowości istnieje założenie, że informacje pochodzące z systemu rachunkowości są dobrem publicznym o cechach podobnych do cech efektów zewnętrznych, takich jak np. zanieczyszczenie środowiska. Sprawozdania finansowe to dobra wolne, które powinny docierać do zainteresowanych grup społecznych bezpłatnie, co jest niejako podstawą rachunkowości jako systemu społecznie użytecznego. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na pojęcie rachunkowości odpowiedzialności społecznej. Rachunkowość odpowiedzialności społecznej to rachunkowość uwzględniająca obciążenia i korzyści dla społeczeństwa wynikające z działalności konkretnego podmiotu gospodarującego przedstawione w formie wartościowej lub opisowej. Rachunkowość odpowiedzialności społecznej wskazuje miejsca powstawania obciążeń, jak również korzyści społecznych. Rachunkowość odpowiedzialności społecznej w powiązaniu z zasadami nadzoru korporacyjnego jest narzędziem wskazującym ośrodki odpowiedzialne za obciążenia i korzyści dla społeczeństwa wynikające z prowadzonej przez podmiot gospodarujący działalności [Gabrusewicz 2008].

środowiskowymi. Zdefiniowanie człowieka i jego cywilizacji jako jednego z ogniw systemu wywołuje potrzebę harmonizacji egzystencji środowiska przyrodniczego z rozwojem człowieka [Adamczyk, Nitkiewicz 2007].

W interpretacji aspektów społecznych w rozwoju gospodarczym można także zauważyć stopniową ewolucję: od stawiania dobrobytu jednostki nad dobro społeczne, przez wywyższanie dobra społecznego po odnalezienie kompromisu między dobrem jednostki a dobrem społecznym. Co więcej, zaczęto także uwzględniać czynnik czasu w dobrobycie społecznym, a co za tym idzie: potencjalną trwałość tego dobrobytu. Ciągle jednak gospodarka i zachodzące w niej procesy nie są w stanie uniknąć pewnego rodzaju egoizmu w wyznaczaniu i realizacji celów. Jest to egoizm, który może być odbierany w sensie pozytywnym, będący dążeniem do rozwoju i tworzenia wartości, ale realizowany dla dobra tylko wybranej grupy beneficjentów. Taką grupę mogą stanowić przedsiębiorca i jego rodzina, mieszkańcy gminy czy społeczność danego kraju. Zawsze jednak jego ofiarami stają się inne rodziny, gminy, kraje czy nawet kolejne pokolenia, które odczuwają negatywne skutki dążenia tych pierwszych do bogactwa. Sposobem na połączenie nie zawsze idących z sobą w parze interesów społecznych i indywidualnych może być koncepcja „widzialnej ręki”. Koncepcja ta, według A. Chandlera, wskazuje na konieczność podjęcia działań na dowolnym poziomie decyzyjnym, które doprowadzą do stanu, gdy interes indywidualny i interes społeczny będą zharmonizowane [Chandler 1980].

Jednym z dylematów nowoczesnej rachunkowości jest koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu (*Corporate Social Responsibility*). Obecnie gospodarka okazuje się najważniejszą siłą wyznaczającą przyszłość człowieka. Biznes, tworząc nowy system wartości, staje się czynnikiem kulturotwórczym, a zatem wszystkie jego słabe strony, zjawiska patologiczne, stają się słabymi stronami i patologiami współczesnego człowieka oraz człowieka przyszłości.

Warunki współczesnej gospodarki rynkowej najmocniej wymogły na rachunkowości realizację zadań, jakie powinna ona spełniać. Istotne jest prowadzenie rachunkowości na wysokim poziomie, użytecznej dla jednostki gospodarczej i jej otoczenia, spełniającej wiele funkcji.

Zakres odpowiedzialności pozostaje proporcjonalny do zasięgu posiadanej władzy. Skoro zatem władza środowisk gospodarczych przyczynia się czasami do upadku rządów, to i odpowiedzialność gospodarki za zachodzące zmiany musi być dużo większa niż ta, jaką dotychczas się jej przypisuje.

Naiwnością byłoby sądzić, że istniejące podmioty kierują się w swoich działaniach ideą odpowiedzialności świadomej (świadomie przedsięwziętej). Zdecydowana większość pozostaje na najniższym poziomie, poziomie odpowiedzialności narzuconej [Gabrusewicz 2010, s. 45]. Jednakże coraz więcej przedsiębiorstw (choć następuje to bardzo powoli), licząc się z opinią klientów i reprezentujących ich ekspertów z rozmaitych stowarzyszeń konsumenckich czy ruchów ekologicznych, akceptuje swoją zwiększoną odpowiedzialność. Jeśli chodzi o firmy działające na poziomie odpowiedzialności świadomej, to wydaje się, że jest ich bardzo niewiele,

ale należy też dodać, że aby taka firma mogła działać na rynku, musi zaistnieć spłot niezwykle sprzyjających okoliczności i nie wystarczy sama decyzja firmy o podjęciu tego typu odpowiedzialności³.

4. Ekonomista – księgowy. Do czego powinniśmy dążyć?

Zagadnienia związane z odpowiedzialnością za prowadzenie ksiąg rachunkowych oraz sporządzanie sprawozdań finansowych można rozpatrywać w aspekcie prawnoorganizacyjnym oraz etyczno-moralnym. Ponadto można wyróżnić odpowiedzialność „skoncentrowaną” i „rozproszoną”. Gos pisze, że pierwszy przypadek występuje wtedy, gdy jedynie kierownik jednostki ponosi odpowiedzialność za prowadzenie rachunkowości, natomiast drugi – gdy w drodze umowy część odpowiedzialności przechodzi na głównego księgowego lub biuro rachunkowe, a kierownik jednostki odpowiada za rachunkowość z tytułu nadzoru [Gos 2009].

Język rachunkowości na całym świecie jest taki sam. Finanse i rachunkowość stały się globalne dlatego, że edukacja służb finansowych na całym świecie w wyniku harmonizacji przepisów jest bardzo podobna. Wynika z tego ujednoczenie praktyk zawodowych oraz sposobu przekazywania znaków i komunikowania się [Dembiński 2001, s. 22].

W związku z nadrzędną zasadą rachunkowości, *true and fair view*, przedsiębiorstwa mają obowiązek w sposób rzetelny przedstawiać wiarygodne dane w sprawozdaniu finansowym, które stały się we współczesnym świecie głównym źródłem informacji gospodarczej [Kamela-Sowińska, 2005]. Ponadto sprawozdania finansowe jednostek powinny przedstawiać prawdziwe, poprawnie pogrupowane i wycenione składniki majątku przedsiębiorstwa oraz zysk lub stratę osiągnięte z prowadzonej przez przedsiębiorstwo działalności. Duża grupa podmiotów, które są zainteresowane wynikami finansowymi przedsiębiorstw, jak i ich zróżnicowane cele w stosunku do wykorzystania tych informacji, nierzadko są przyczyną powstawania malwersacji w obszarze danych finansowych charakteryzujących przedsiębiorstwo i służących bardzo często do kształtowania wizerunku przedsiębiorstwa na rynku na tle innych, konkurencyjnych firm⁴.

Turbulentne otoczenie zmian w zakresie ewolucji rzeczy, zjawisk i innych atrybutów życia naukowego i gospodarczego, coraz bardziej nagłaśniane złe praktyki

³ Wiara w powszechne nastanie w sferze działalności gospodarczej ery odpowiedzialności świadomej, przy zachowaniu dotychczas obowiązujących zasad ekonomicznych i obecnym poziomie wiedzy etycznej społeczeństw, jest w pewnym sensie utopią. Jednak gdyby sfera wytwarzania zawładnęła przestrzenią działania istotnego, to i moralność musi wedrzeć się w jakiś sposób w sferę wytwarzania, od której poprzednio stroniła, i musi to uczynić w formie świadomej polityki publicznej.

⁴ Zauważyć należy, że sprawozdanie finansowe nie tylko pełni określoną w Ustawie o rachunkowości funkcję sprawozdawczo-kontrolną, ale stanowi również swoiste narzędzie marketingowe, które może okazać się „silną bronią” przedsiębiorstwa w pozyskiwaniu kontrahentów na tak trudnym rynku, jak dzisiejszy.

rachunkowości sprawiają, że etyka nabiera w rachunkowości szczególnego znaczenia [Karmańska 2003, s. 59].

Księgowi są odpowiedzialni za rzetelne przygotowanie i przedstawienie informacji finansowych. Doradcy finansowi mogą jedynie doradzać, jednak sama decyzja powinna należeć do zarządu, który przyjmuje na siebie odpowiedzialność, a równocześnie ponosi określone konsekwencje finansowe. Znajomość zagadnień finansowych sprawia, że osoby te muszą podejmować decyzje odpowiedzialnie oraz przewidywać ich konsekwencje w sposób świadomy.

Na prawidłowe funkcjonowanie systemu wolnorynkowego mają m.in. wpływ dane ekonomiczne uzyskiwane w trakcie badania sprawozdań finansowych. Podmiotami odpowiedzialnymi za badanie sprawozdań finansowych są biegli rewidenci.

W czerwcu 2014 r. zmieniło się rozporządzenie ministra finansów w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim [Rozporządzenie z 19 lutego 2009]. Jedną ze zmian wprowadzonych do rozporządzenia niewątpliwie należy uznać za dobrą. Powinna ona pozytywnie wpłynąć na transparentność i stabilności rynków finansowych. Zmiana ta może jednak przysporzyć nieco problemów audytorom spółek giełdowych. Zgodnie ze zmienionym rozporządzeniem raporty roczne muszą zawierać stanowisko organu zarządzającego wraz z opinią organu nadzorującego emitenta, odnoszące się do zastrzeżeń wyrażonych przez podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych w opinii, z zastrzeżeniem opinii negatywnej lub odmowy wyrażenia opinii o sprawozdaniu finansowym, zawierające w szczególności:

a) wskazanie wpływu, w ujęciu ilościowym i jakościowym, przedmiotu zastrzeżenia, opinii negatywnej lub odmowy wyrażenia opinii, na sprawozdania finansowe, w tym na wyniki oraz inne dane finansowe, z przedstawieniem w każdym przypadku oceny istotności;

b) przedstawienie podjętych lub planowanych przez emitenta działań w związku z zaistniałą sytuacją.

5. Zakończenie

W podsumowaniu prezentowanych zagadnień warto raz jeszcze podkreślić, iż są one niezmiernie ważne we współczesnym świecie ekonomii. Ekonomisci w ostatnich latach skoncentrowali swą uwagę na „jedynie słusznych”, policzalnych, twardych modelach zarówno makro-, jak i mikroekonomicznych. Coraz częściej jednak dochodzi do wniosku głos podkreślający fakt, że szczególny charakter racjonalnego [Hayek 1945] (modelowego) porządku ekonomicznego polega właśnie na tym, że wiedzy, z której zmuszeni jesteśmy czerpać, nie da się zaprezentować w formie skoncentrowanej (jedynie słusznej), a jedynie rozproszonej, niepełnej i często wzajemnie sprzecznej w umysłach poszczególnych jednostek.

Podsumowując, należy stwierdzić, że dziś ekonomista niezauważający metod wyceny wartości prognozowanych (wartość godziwa), szacunków, spekulacji na rynkach giełdowych staje się niejako „inwalidą” na rynku pracy. Ekonomista – księgowy, powinien zatem stać się nie tylko rzemieślnikiem w zakresie systemu rachunkowości, ale i makroekonomistą i socjologiem biznesu, bo bez tego nie zrozumie, że może kształtować przyszłość spółki, pracowników, właścicieli i swoją w krótkim i długim okresie.

Musimy pamiętać, że zrównoważony rozwój to proces łączący to, co stało się w przeszłości, z tym, co robimy teraz, co z kolei wpływa na możliwości i wyniki w przyszłości (prognoz) [Dobija 2009, s. 104 i n.].

Świadomość złożoności systemu finansowego, jego skomplikowanych powiązań, zążeń i nieokreślonych możliwości powinna nam wszystkim przyświecać w procesie kształcenia przyszłych ekonomistów, a szczególnie księgowych. Deregulacja zawodu, automatyzacja czynności księgowych, nacisk pracodawców na umiejętności miękkie to wystarczające dowody na potrzebę zmian w profilu kształcenia współczesnych księgowych.

Pracodawcy coraz częściej oczekują od absolwentów wyższych uczelni ekonomicznych nie tylko umiejętności twardych. Wskazują braki w takich obszarach, jak negocjacje, myślenie strategiczne, elastyczność, mobilność czy gotowość na zmiany.

Literatura

- Adamczyk J., Nitkiewicz T., 2007, *Programowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Chandler A.D., 1980, *A Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business*, Belknap Press, Cambridge.
- Czerny M., Gabrusewicz T., Gut P., Kamela-Swoińska A. (red.), Samelak J., Ziętowska I., 2010, *Rachunkowość zaawansowana*, Wydawnictwo WSHiR, Poznań.
- Demiński P., 2001, *Globalizacja – wyzwania i szanse*, [w:] Klich J. (red.), *Globalizacja*, ISS, Kraków.
- Dobija D., 2009, *Globalne standardy rachunkowości. Czy strategia kodyfikacji przyczyni się do rozwoju rachunkowości?*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Fiedor B., 1998, *Teoretyczne podstawy badania trwałości wzrostu gospodarczego*, [w:] Poskrobko B. (red.), *Sterowanie ekorozwojem*, materiały konferencyjne, t. I, Politechnika Białostocka, Białystok.
- Frydman R., Goldberg M.D., 2009, *Ekonomia Wiedzy Niedoskonałej*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa.
- Gabrusewicz T., 2007, *Standardy etyki i odpowiedzialności dla sektora non-profit*, [w:] Kamela-Swoińska A. (red.), 2007, *Etyka w procesie kształcenia i gospodarowania*, Wydawnictwo WSHiR w Poznaniu, Poznań.
- Gabrusewicz T., 2008, *Rachunkowość a informacja społecznie użyteczna*, [w:] Kamela-Swoińska A. (red.), *Gospodarka a społeczeństwo informacyjne*, Wydawnictwo WSHiR, Poznań.
- Gabrusewicz T., 2010, *Rachunkowość społecznej odpowiedzialności w kształtowaniu zasad nadzoru korporacyjnego*, C.H. Beck, Warszawa.
- Gos W., *Kierunki rozwoju programu studiów na kierunku finanse i rachunkowość*, Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin. 2009, *Oeconomica*, nr 273 (56), s. 53-62.

- Grose T.G., 2005, *Szanse rozwoju ekonomii społecznej w Polsce – zadania stojące przed nowym rządem*, Instytut Spraw Publicznych.
- Hayek F.A., 1945, *The Use of Knowledge in Society*, *American Economic Review*, vol. XXXV.
- Kamela-Sowińska A., 2005, *Kreatywna księgowość, czyli jak „wpadł ENRON”*, [w:] Banaszyk P., Czerny J. (red.), *Prace naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu*, Wydawnictwo WSHiR, Poznań.
- Karmańska A., 2003, *Refleksje na temat etyki w rachunkowości i rachunkowości kreatywnej*, [w:] *Materiały na konferencje poświęconą pamięci prof. S. Skrzywana*, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, SKwP Rada Naukowa, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 19 lutego 2009 w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim, Dz.U. 2014, poz. 133 ze zm.
- Żylicz T., 2004, *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, PWE, Warszawa.

Źródła internetowe

- <http://www.isp.org.pl/files/10274252090707325001132917246.pdf>.
- <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/Wiadomosci/Narodowy+Plan+Rozwoju>.
- <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/informator/npr2/npr/nsro.pdf>.
- <http://e-rachunkowosc.pl/artukul.php?view=683>.
- http://www.kibr.org.pl/index3_6.phtml#1.
- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_pl.pdf.
- https://www.mr.gov.pl/media/14840/Plan_na_rzecz_Odpowiedzialnego_Rozwoju_prezentacja.pdf.